

чістю письменника серед широких кіл літературознавців України жоден дослідник не оминє увагою доробок Г. Костюка у дослідженні так довго забороненого класика української літератури.

Г. Костюк першим видав зібрання п'єс М. Куліша і всі його листи з тюрми та Соловків, твори В. Підмогильного, чималий том спадщини харківського книгознавця й дослідника літератури М. Пливака, літературознавчі праці П. Пилиповича, твори М. Драй-Хмари та багатьох інших представників «розстріляного відродження». Йому належить англомовне дослідження сталінського терору на Україні, видане в 1960 році.

Усе своє життя Григорій Костюк ішов до України. Та Україна була далеко від нього – але й дуже близько. Він знав, що нам, українцям, потрібно у кінці ХХ століття. Його позиції в літературі, культурі, політиці були завжди чіткі, цілеспрямовані, пророчі. Йому не потрібно було ані перебудовуватися, ані міняти погляди в час бурхливих перемін у житті нашого народу. У своїх працях, виступах він виводив нас на магістралі нової доби. І на тих магістралях, на бездоріжжях України, у безперспективних ситуаціях української західної діаспори він був орієнтиром для багатьох із нас.

Список використаних джерел

1. Голубченко П. На полі бою (Життєвий шлях Г. Костюка) / П. Голубченко // Нові дні. – 1982. – № 12. – С. 15-18.
2. Костюк Г. О. Зустрічі і прощання. Спогади. – Кн. 1. – Едмонтон, 1987.
3. Костюк Г. Поет юності й сили Аркадій Любченко / Григорій Костюк // Дивослово. – 1996. – № 4. – С. 3-7.
4. Кошелівець Іван. Ентузіаст відродження. Неювілейне про Григорія Костюка / Іван Кошелівець // Дзвін. – 1992. – № 12. – С. 125-130.
5. Лінецький С. Тоталітаризм в Україні / С. Лінецький // Дивослово. – 1997. – С. 7.
6. Міхно О. А. Пам'ятний для мене Луганський педінститут / О. А. Міхно // Бахмутський шлях. – 1998. – № 5. – С. 15-18.
7. Ротач П. Мемуарна епопея / П. Ротач // Слово і час. – Т. 3. – С. 22.
8. Творча спадщина Григорія Костюка в контексті сучасної наукової думки: матеріали Всеукраїнської конференції. – К.-Хмельницький, 2002. – 154 с.

Summary. The article deals with the Grygoriy Kostyuk's works as a unique face of the Ukrainian culture of 20-s-80-s of the last century.

Key words: works, a unique face, of the Ukrainian literature, the XX th century.

Отримано: 25.09.2012 р.

УДК 811.161.2-2:811.162.1-2].091

Т. О. Джурбій

НЕОРИГІНАЛЬНА ДРАМАТИЧНА ТВОРЧИСТЬ М. СТАРИЦЬКОГО «ПОДІЛЬСЬКОГО ПЕРІОДУ»

У статті досліджуються драматичні переробки М. П. Старицького у взаємозв'язку із творами оригіналами. Розглянуто художні їх паралелі, відмінності та подібності сюжетних ліній.

Ключові слова: драма, запозичений сюжет, переробка, інсценізація, інтерпретація.

Ім'я видатного українського письменника, драматурга, поета, культурного діяча М. П. Старицького тісно пов'язане з культурою та історією подільського краю. Саме на Поділлі, починаючи з 1870 року, жив він разом зі своєю сім'єю. Тут написана більша частина його творів, що стали об'єктом досліджень літературних критиків, науковців та просто поціновувачів творчості митця.

На сьогоднішній день маємо низку наукових розвідок присвячених дослідженню драматургічної творчості М. П. Старицького. Це праці Н. Бабанської, О. Бабенко, В. Гуменюка, М. Зерова, В. Коломійця, М. Комишанченка, З. Мороза, М. Бондаря, М. Наєнка, В. Погребенника, В. Поліщука тощо. Та, як відомо, Старицький поєднував створення оригінальних драматичних творів з переробками та інсценізацією творів інших письменників. Значну частину своїх творів написав він саме на запозичені сюжети. У вітчизняному літературознавстві неоригінальна творчість митця у контексті драматургічного процесу його доби в повному обсязі жодного разу не розглядалась.

На шляху до зрозуміння творчої індивідуальності письменника, варто проаналізувати, яким чином здобуток інтерпретацій, переробок ретроспективно висвітлює вихідний об'єкт (твори-

оригінали, першоджерела). Впливовим чинником щодо творчості М. Старицького, її стильових, національних та деяких інших особливостей була творчість Миколи Гоголя, «найвидатнішого серед романтиків «української школи в російській літературі першої половини ХІХ ст.» [1, 29]. Захопившись Гоголем ще у підліткові роки, писав М. Старицький про себе і Миколу Лисенка в мемуарній статті «К биографии Н. В. Лысенка»: «На наши умы, полудетские, полуюношеские, эта общественная струя производила приятное оживление. Конечно, мы не проникали глубоко в значение грядущих переворотов, но они занимали нас, как занимали и вопли коробочек, и вздохи маниловых, и скрежеты собакевичей... (Мы тогда увлекались тоже «Вечерами на хуторе близ Диканьки», «Тарасом Бульбой» и «Похождениями Чичикова»)» [4, 396-397]. На запозичені в Гоголя сюжети він написав лібрето оперет «Різдвяна ніч» (1872), «Утоплена, або Русалчина ніч» (1881), «Сорочинський ярмарок» (1883). На основі славнозвісної повісті М.В. Гоголя «Тарас Бульба» Старицький створив 1880 року лібрето для однойменної драми М. Лисенка. Згодом, в 1893 році, була написана й драма «Тарас Бульба» (друга менш поширена назва «Під Дубном») на 5 дій, яку цензура не дозволила виставляти, побачивши в ній відтворення побуту вільного козацтва Запорозької Січі. 1897 року драматург повернувся до роботи над цією драмою і підготував її нову редакцію вже на 7 дій. У новій редакції твір, дозволений до постановки в 1897 році, ввійшов в репертуар українського театру.

У центрі «Тараса Бульби», як повісті, так і драми, – героїчний образ народу, який бореться за свою свободу та незалежність. Кожен з героїв – індивідуальний та своєрідний, та все-таки відчуває себе частиною народного життя. У безмежному злитті особистих інтересів людини з загальними інтересами народу проявляється поетичний пафос цих творів.

Однак якщо у Гоголя Тарас Бульба виступає паралельно з народом, доля народу – це його власна доля, народний біль, страждання, переживання – це його особисті муки, то у Старицького головний персонаж є уособленням народу; всі події, умови життя, ніби підлаштовується під нього, в центрі поставлено трагедію долі головного героя, трагедію його життя.

Віднаходимо дотичні переробок драматурга і з польською літературою. За оповіданням польської письменниці Елізи Ожешко «Зимовий вечір» він створив однойменний драматичний етюд. На основі повісті Ю.-І. Крашевського «Хата за селом» – драму «Циганка Аза».

«Зимовий вечір» – одна з тих переробок, в якій Старицький намагався змінити і поглибити соціальну основу першоджерела, надавав більшої заостреності його провідній ідеї. На відміну від оповідання Е. Ожешко драматичний етюд Старицького є більш динамічним, емоційним, сильнішим психологічно. Працюючи над інсценізацією оповідання польської письменниці, драматург зберіг його сюжетну канву, характери більшості персонажів і навіть придатні для драматичного діалогу репліки героїв.

Однією із найпопулярніших інсценізацій драматурга є п'єса «Циганка Аза» (сюжет Крашевського – Старицького був покладений в основу відомого кінофільму режисера-постановника Григорія Кохана «Циганка Аза»).

На відміну від драми, повість тяжіє до «хронікального, тобто об'єктивізованого викладу ..., оповідач і автор здебільшого розмежовані», автор дистанційований від селянського світу, але він поза ним і над ним [2, 298]. Головною сюжетною лінією як повісті, так і драми є заборонене кохання циганського хлопця Тумрія (Василь у Старицького) до простої дівчини Мотрі (Галя у драмі «Циганка Аза»). Їхні життєві історії майже ідентичні, лише за винятком фіналу. Зіткнення циганської стихії, романтичних дітей природи з селянським середовищем призводить до фатальних наслідків. Як сценічний твір «Циганка Аза» завдяки мальовничості повитих романтикою сцен, народнопісенному колориту, динамічному розгортанню сюжету завжди користувалася у глядачів успіхами. Неперевершений сценічний образ Ази створила М. Заньковецька.

У 1883 році М. Старицький написав історичну драму «За правду», сюжет твору запозичивши у австрійського письменника К.-Е. Францоza. Це була перша редакція драми, яка не пройшла цензури. У 1888 році драматург переробив свою п'єсу під назвою «Юрко Довбиш».

Обидва письменники використали багатющий опришківський фольклорний та історичний матеріал. Прототипом головних героїв як у Францоza, так і у Старицького можна з впевненістю назвати історичну постать Олекси Довбуша, який очолював визвольний рух опришків на західно-українських землях у ХVІІІ столітті. Тут має місце також і літературний вимисел. Постаті двох героїв є звісно певною мірою історичними, та є і авторські домисли, які надають творам більшої експресивності, емоційності, піднесеності та виразності.

Та за своїми жанровими ознаками драматичний твір має певні обмеження порівняно з романом. В основі драми є єдина дія, зумовлена характером дійових осіб і тими обставинами, що спонукають до цієї дії, а також розмови дійових осіб, немає авторської мови; єдине, що дає змогу читачеві глибше зрозуміти суть твору – це авторські ремарки. З мови персонажів читач може самостійно робити певні висновки про прочитане і формувати своє ставлення до тієї чи іншої ситуації.

Згадані вище переробки М. П. Старицького лише частина неоригінальної спадщини автора (всього нараховується 21 п'єса, сюжет для яких запозичено із романів, повістей тощо). Та незважаючи на запозиченість сюжетів, інсценізації та переробки є оригінальними засобами відображення національно-ментального світогляду драматурга крізь призму європейської та вітчизняної літератури. П'єси на запозичені сюжети представляють «здебільшого правдиві картини життя, побуту різних прошарків українського суспільства, широко і творчо використано усну народну творчість – пісні, легенди, приказки і прислів'я, – розмовну народну мову, ... цим самим драматичні переробки ... сприяли посиленню реалістичних тенденцій в українській драматургії...» [3, 171].

Список використаних джерел

1. Александров Г. Порівняння як аргумент. «Свое» і «чуже» у п'єсах Михайла Старицького / Г. Александров // Дивослово. – 2005. – № 12. – С. 27-31.
2. Михайло Старицький як творча особистість: зб. праць наукової конференції [«Творча індивідуальність Михайла Старицького в українському культурологічному контексті XIX – XX століть»], (Черкаси, 11 – 12 травня 2010 року). – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2010. – 388 с.
3. Мороз З. П. В боротьбі за реалізм: Дослідження з історії української літератури / З. П. Мороз. – К.: Дніпро, 1966. – 461 с.
4. Старицький М. Оповідання, статті, листи / редкол. Бернштейн М. Д., Комишанченко М. П. та ін. // М. Старицький Твори у восьми томах. – К.: Дніпро, 1965. – Т. 8. – 752 с.

Summary. This article investigates the dramatic processing M. Starytskyj in relation to works of originals. Considered their artistic parallels, differences and similarities storylines.

Key words: drama, borrowed plot, processing, interpretation of the context, interpretation.

Отримано: 3.09.2012 р.

УДК 821.161.2-1

В. П. Канарська

АНТИЧНИЙ СВІТ У ПОЕЗІЇ ЕММИ АНДІЄВСЬКОЇ

Стаття присвячена поезії Емми Андієвської, зміст якої оприявнюється крізь призму міфічного символічно-алегоричного плану.

Ключові слова: антична література, античність, міф, художні образи.

Антична література, з її виразним міфологічним підґрунтям, мала помітний вплив на розвиток української літератури впродовж століть. У новітній літературі це особливо виявило себе у практиці неокласиків М. Зерова, М. Драй-Хмари, М. Рильського, П. Филиповича, Юрія Клена та символістів Я. Савченка, О. Слісаренка, Д. Загули, В. Ярошенка, К. Поліщука та ін. Античні образи та мотиви в українській літературі на межі XX–XXI століття актуалізують загальнолюдську проблематику, «підсвідчують» сучасні колізії, увиразнюють спектр зображально-виражальних засобів. Античними ремінісценціями рясніє поезія Емми Андієвської, котра використовує античні мотиви у двох аспектах: як історичне першоджерело та як матеріал для алегоричного тлумачення («Краєвиди», «Натюрморти», «Портретна галерея», «Античні ремінісценції»).

Незважаючи на те, що в сучасному літературознавстві існує низка досліджень, де розглядаються окремі аспекти творчості Е. Андієвської, ґрунтовне дослідження античних першоджерел поезії поки що відсутнє.

Засадничою тезою при розгляді питання можуть бути слова Людмили Тарнашинської: «Творчість поета од Бога неможливо досягнути одразу і цілком, то є процес постійного відкриття й відчування народжуваного ним слова. Надто творчість такого складного поета, яким є Емма Андієвська, котра пропонує читачеві прийняти правила її поетичної «гри»: спробувати вийти за рамки стандартизованої буденщини, перевтілитися, подивитись довкола себе за своєрідними «законами» її світобачення, яке, синтезуючи українську фольклорну магію та західний модернізм, робить прорив у виміри фантастичні» [3, 7].

Найбільш уживаними та улюбленими античними образами для Емми Андієвської постали: Єлена, Менелай, Артеміда, Прометей, Атлант, Клітемнестра, Агамемнон, Електра.